Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

De mobilisatie van wigissues in meerpartijenstelsels

Marc Van de Wardt, Catherine E. de Vries en Sara B. Hobolt

SAMENVATTING VAN

Van de Wardt, M., De Vries, C.E. & Hobolt, S.B. (2014). Exploiting the Cracks: Wedge Issues in Multiparty Competition. *Journal of Politics, 76*(4), 986-999.

Naar de mobilisatie van wigissues in de Amerikaanse politiek werd het nodige onderzoek verricht. Een bekend voorbeeld is de manier waarop Abraham Lincoln tijdens de presidentiële verkiezingen van 1860 een wig dreef in de Democratische partij door het slavernij-issue te politiseren. Democraten uit de zuidelijke staten wilden de slavernij verder verspreiden over de VS, terwijl de noordelijke vleugel van de partij hier tegen was. Electoraal kwam het de Democraten duur te staan toen Lincoln erin slaagde het slavernij-issue centraal op de politieke agenda te plaatsen. Een ander, recenter voorbeeld is de poging van de Democraten om de Republikeinse partij uit elkaar te spelen door aandacht te vragen voor stamcelonderzoek. Hiermee probeerden ze Republikeinse kiezers die er een progressiever standpunt op nahielden dan president Bush voor zich te winnen. Zoals de politicoloog Schattschneider al zei: het ultieme doel van partijcompetitie is te profiteren van scheuren in de coalitie van je tegenstander, terwijl je je eigen electoraat consolideert.

De literatuur over het gebruik van wigissues heeft uitsluitend betrekking op het Amerikaanse tweepartijenstelsel. Logischerwijs stellen deze studies dat het binnen een tweepartijenstelsel de oppositiepartij (de Democraten dan wel de Republikeinen) is die dit soort issues mobiliseert om de regeringspartij te destabiliseren. In ons artikel onderzoeken we in welke mate deze verwachting opgaat voor meerpartijenstelsels, waar partijen met elkaar moeten samenwerken in coalities om te kunnen regeren. De onderzoeksvraag luidt: welke oppositiepartijen mobiliseren wigissues – issues waarover regeringspartijen of regeringscoalities verdeeld zijn – in West-Europese meerpartijenstelsels?

Het theoretisch kader geeft een tweeledige omschrijving van wigissues. Een wigissue past allereerst slecht binnen de dominante politieke scheidslijn. Voor West-Europese partijstelsels is dit de links-rechtsdimensie, die voornamelijk staat voor de herverdeling van inkomens en de rol van de staat in de economie. Een issue past slecht binnen deze dimensie wanneer partijposities op het issue slecht correleren met hun links-rechtsposities. Een bekend voorbeeld is het issue van Europese integratie. In veel West-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Europese landen zijn zowel radicaal-linkse als radicaal-rechtse partijen eurosceptisch, terwijl partijen in het centrum verdere Europese integratie ondersteunen. Het tweede kenmerk van wigissues is dat zij, als gevolg van hun slechte fit in de links-rechtsdimensie, regeringspartijen en regeringscoalities verdelen. Als de positie van een partij op een nieuw issue niet samenvalt met haar links-rechtspositie, betekent dit immers dat een latente splitsing binnen de partij ontstaat. Denk bijvoorbeeld aan de manier waarop de VVD ten tijde van de machtsstrijd tussen Rita Verdonk en Mark Rutte verdeeld was over het varen van een hardere koers – wat wringt met het liberalisme – op het issue van immigratie en integratie. Een slechte fit in de links-rechtsdimensie kan ook leiden tot verdeeldheid binnen een regeringscoalitie. Aangezien regeringscoalities veelal op basis van nabijheid op de links-rechtsdimensie worden gevormd, brengen issues die de links-rechtsordening van partijen niet volgen bestaande coalities in gevaar. Zo kozen de Conservatieven in Denemarken er pas voor om het immigratie-issue te politiseren toen hun voormalige coalitiegenoot, de Sociaal-Liberalen, hen in 1994 inruilden voor de Sociaal-Democraten.

Op basis hiervan onderscheiden wij twee soorten wigissues: issues waarover regeringspartijen intern verdeeld zijn (een *intra-party wedge issue*) en issues waarover een regeringscoalitie verdeeld is (een *intra-coalition wedge issue*). Het eerste type wigissue operationaliseren we door te kijken naar de mate van verdeeldheid tussen partijactivisten en het partijleiderschap over de te varen koers op het issue. In het tweede geval meten we de spreiding in de posities van de coali-tiepartijen op het issue. Om te verklaren welke oppositiepartijen beide soorten wigissues uitbuiten, stellen wij een onderscheid voor tussen *challengerpartijen*, *mainstreamoppositiepartijen* en *regeringspartijen*. Een challengerpartij definiëren wij als een partij die nog nooit geregeerd heeft, een mainstreamoppositiepartij heeft in het verleden ten minste één keer geregeerd en een regeringspartij zit in de regering. Onze hoofdhypothese is dat challengerpartijen het sterkst geneigd zijn om een wigissue te mobiliseren. Omdat zij in het verleden nooit geregeerd hebben, zetten zij namelijk geen banden met potentiële coalitiepartijen op het spel door het politiseren van wigissues. Wij verwachten dat het uitdragen van puur beleid (*policy* binnen de bekende triade van partijdoelen) of het maximaliseren van stemmen (*votes*) een belangrijker motief is voor een challengerpartij dan het bewaken van haar coalitieappeal (*office*). Mainstreamoppositiepartijen daarentegen zijn sterker op regeren gericht (omdat ze in het verleden ten minste al één keer geregeerd hebben) en zullen veel terughoudender zijn in het mobiliseren van dit soort issues.

Deze hypothese wordt getoetst op basis van kwantitatieve tijdreeksanalyses tussen 1984 en 2010 naar 215 partijen opererend in 14 West-Europese meerpartijenstelsels. Onze analyses richten zich op het issue van Europese integratie, omdat dit een goed voorbeeld van een wigissue is. Zo past het issue slecht in de links-rechtsdimensie (de positionering volgt een omgedraaide U-curve) en heeft het zowel regeringspartijen als regeringscoalities flink verdeeld. De resultaten laten zien dat challengerpartijen inderdaad het sterkst geneigd zijn om wigissues uit te buiten. Het effect voor mainstreamopposi-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

tiepartijen is niet significant, wat betekent dat de aandacht die zij aan een wigissue besteden gelijk blijft aan die van regeringspartijen. Interessant genoeg worden de theoretische verwachtingen echter alleen bevestigd op verdeeldheid binnen regeringspartijen. We vinden dus geen bewijs dat challengerpartijen ook issues uitbuiten waarover een regeringscoalitie verdeeld is. Onze verklaring hiervoor is dat partijleiders van coalitiepartijen in principe geneigd zijn zich te conformeren aan de gemeenschappelijke positie van de coalitie. Uiteenlopende posities op een issue leiden dus niet per definitie tot conflict en regeringsinstabiliteit. Uit eerder onderzoek is echter gebleken dat partijleiders niet langer conformeren als activisten zich roeren en hun positie binnen de partij op het spel komt te staan. De gemakkelijkste manier voor een challenger om een regering te destabiliseren is dus om zich op *intra-party* wigissues te richten waarover het partijleiderschap en activisten intern verdeeld zijn.

Aangezien alleen data voorhanden waren over het EU-issue, konden wij ons theoretisch raamwerk niet toetsen op andere issues. Wij beargumenteren echter dat onze resultaten generaliseerbaar zijn naar andere wigissues, zoals de politisering van het immigratie-issue in Nederland. Dit issue voldoet aan onze omschrijving van een wigissue. Tevens was het een challengerpartij, de Lijst Pim Fortuyn (LPF), die het issue mobiliseerde. Een ander voorbeeld dat niet in het artikel genoemd wordt, is het issue van ritueel slachten. Omdat het voorkomen van dierenleed in dit geval op gespannen voet komt te staan met godsdienstvrijheid, waren de coalitiepartijen, VVD en CDA, verdeeld over het issue en terughoudend om het onder de aandacht te brengen. De Partij van de Dieren (PvdD), wederom een challengerpartij, bleef dit issue echter herhaaldelijk op de kaart zetten. Wij verwachten dus dat ons theoretisch raamwerk ook waardevol zal zijn bij het begrijpen van de politisering rond andere wigissues dan Europese integratie.